

Csehszlovákia tengeri flottája

Első pillantásra ellentmondásosnak látszik, mégis valószínű, hogy Csehszlovákia tengeri flottája van, s az évről évre gyarapszik. A tengerhajózás világranglistáján a 65., ugyanakkor a szárazföldi államok közül — Svájc után — pedig a második helyet foglalja el a 14 hajóból álló saját kereskedelmi flottájának 240 ezer bruttóregisztertónnás teljesítményével. A csehszlovák flotta 1950-ben 2,3, 1970-ben 7,1, 1977-ben pedig már 8,6 millió tonna árut szállított.

A csehszlovák hajók fő rakodóhelyei a lengyelországi Szczecin, Gdynia és Gdansk, az NDK-beli Rostock és Wismar, az NSZK-beli Hamburg, Brema és Lübeck, a jugoszláviai Rijeka, a szovjet-

unióbeli Reni, a romániai Braila és az olaszországi Triest. Az elbai víziút révén a legjelentősebbek ezek között Hamburg, amelynek kikötőjét már az első világháború óta használják a csehszlovák hajók. Az ország mélytengeri áru- és utasforgalmának legnagyobb részét — 30 százaléka — is itt bonyolítják le, sorrendben utána, 25 százalékkal a lengyel, 23 százalékkal a jugoszláv kikötők következnek. Jugoszláviával és Kubával egyébként és téren hosszú lejáratú egyezmény segíti a tevékenységet.

A csehszlovák tengerhajózás további fejlődését jelenti a szocialista integráció eredményeként megvalósított áru- és utasforgalmi rendszer.

Akadémiai pályázat

Magyar Tudományos Akadémiai szegedi bizottsága — immár hagyományosan — pályázatot hirdet tudományos igényű munkák készítésére. A pályázatot az alábbi témákban hirdetik meg: 1. Alkoholisták munkaterápiás elvonókezelésének tapasztalatai; 2. Futóhomoktalajok új javítási eljárásai; 3. Anyagcsere-vizsgálatok krónikus alkoholistáknál; 4. Újabb radiológiai és izotópdiaagnostikai eljárások az orvostudományban; 5. Szeged, vagy valamely más dél-alföldi nagyváros belső zöldterületei növelésének problémái és lehetőségei; 6. Az izomfehérje-kutatások eredményeinek hasznosítása a húspárló területén; 7. Az élelmiszeripari termelés és forgalmazás programozása számítógépre; 8. Élelmiszeripari folyamatok gyártásközi ellenőrzésének automatizálása.

A pályázaton bárki részt vehet, terjedelemlimitáció nincs. A pályamunkák beküldési határideje az első és második témában 1979. szeptember 30., a 3.—8. témákban 1980. szeptember 30. A pályamunkákat a Szegedi Akadémiai Bizottság által felkért bíráló bizottság értékeli. A pályadíjak összege értékeléstől függően 3 ezer forinttól 5 ezer forintig, kivételesen értékes pályamunkák esetében — az MTA tudományos osztályával egyetértésben — 10 ezer forintig terjedhet. A pályázat hirdetője fenntartja a jogot, hogy egyes pályázatok díjazásától eltekintsen. Eredményhirdetésre 1979. illetve 1980. decemberben kerül sor. Az eredményeket nyilvánosságra hozzák. A pályázattal kapcsolatos minden kérdésben felvilágosítást ad a Szegedi Akadémiai Bizottság (Szeged, Somogyi Béla utca 7.).

mányos osztályával egyetértésben — 10 ezer forintig terjedhet. A pályázat hirdetője fenntartja a jogot, hogy egyes pályázatok díjazásától eltekintsen. Eredményhirdetésre 1979. illetve 1980. decemberben kerül sor. Az eredményeket nyilvánosságra hozzák. A pályázattal kapcsolatos minden kérdésben felvilágosítást ad a Szegedi Akadémiai Bizottság (Szeged, Somogyi Béla utca 7.).

Mikro-organizmusok

Az élet feltehetőleg a tűzhányók kráterében keletkezett — a Szovjet Tudományos Akadémia távol-keleti központjának szakemberei szerint.

A szovjet tudósok megállapították, hogy a lávában mintegy kétszáz vegyület, az élő sejtek létrejöttének csaknem minden fontos feltétele megvan. A tudósok Kamcsatkán, és a környező szigeteken csaknem 25 évig vizsgálták a tűzhányókat, és olyan mikroorganizmusokat fedeztek fel, amelyek kén- és szulfidvegyületekben igen magas hőmérsékleten élnek.

(APN)

Korszerűség a közművelődésben

Korszerű közművelődést — mondjuk, csak akkor kerülnünk bajba, ha meg kell határozni ennek tartalmát és formáját. Melyek az alapvető félreértések és ellentmondások?

A közönség kiszámíthatatlan! — hallani gyakran népművelők között. Teltházak, sikeres rendezvény, szinte váratlanul; kudarc, érdektelenség az alaposan előkészített, pontosan szervezett programon. Nagy munkát igényel és korántsem látványos a közönség pontos „bemérése”, de ezt minden népművelőnek el kell végeznie — az egyszerűes külvárosi művelődési házakban és a nagy művelődési centrumokban egyaránt!

A korszerűség a közművelődésben: a valóságismeretre építve, a realitások számbavételével szolgálja a közönséget. Itt van az alfája és omegája az olykor dicsért, máskor szapult nagyszabású brigádvételkedésnek is. Az országban a sort nyitotta és ma is a legszínvonalasabb a debreceni kezdeményezés; Korunk valósága címen rendezték ott a vetélkedőt, s a szerkesztők tartották is magukat a címhez. Nem a résztvevők életétől, művelődési szokásaitól messze elszakadó, attól független lexikális ismereteket kértek számon; csak az lehetett a mérce, hogyan igazodunk el mindennapi szociális és kulturális környezetünkben, általában szocialista létünkben.

Munka és műveltség a címe az ideál hasonló jellegű szegedi kezdeményezésnek. Akkor lesz igazán hasznos, ha sikerül végig szem előtt tartani a mottó első szavát, még inkább a szóegyüttesbe foglalt kölcsönösséget.

A debreceni példa: ország-szerte ható, jó ötlet. Mit nevezhetünk új, helyes kezdeményezésnek? Mitől jó egy ötlet a közművelődésben? Ha az adott művelődési közönség valós helyzetét jól értékelték, ebből helyes következtetéseket vontak le, s így határozták meg teendőiket a népművelők. Ebben sokat segíthetne nekik a módszertani intézet. Ha szellemi,

technikai bázisát arra használná, hogy a jól megoldott művelődési alkalmakat komplex módon dokumentálja és az értékelésbe a népművelőket bevonja. Csak két szegedi példa: érdemes lett volna képmagnóra venni a Népművelődési Intézet nívódíját kiérdemelt „Tápai búcsút”, vagy az augusztusban Tárjában rendezett gyerekegyüttműködés, és széles fórumon értékelni is. Biztos, hogy a tanulságot a népművelők hasznosíthatják volna. Többet segíthetne az intézet a technikai, tárgyi feltételek terén is. Például: gyakran jó szolgálatot tenné, ha valahol igényes hangfelvételeket lehetne készíteni; vagy a médeatár (filmek, diák, hangfelvételek, az ismeretátadás és nevelés eszköztára) rendszeresítésére, komplex és tematikus felhasználására szakemberek vállalkoznának. A cél, a feladat meghatározása a területen dolgozó népművelő dolga, de a rendezvény „technikai” kivételésébe a módszertani munkái a mostanánál jobban kivethetők a részükre.

A korszerű közművelődés feltétele az intézmények közötti együttműködés is. Tartalmas, valódi és hatékony együttműködés viszont nem jöhet létre addig, amíg a korszerű közművelődési gondolkodás nem váltik általánossá.

A szocialista népművelés történetét három szakaszra lehet osztani: az első a direkt, széles tömegeket célzó ismeretnyújtó népművelés. Az ötvenes évek jellemző célja, jelszava a „tömegek felemelése” volt. A következő, a hatvanas évek népművelésének jellemző tendenciája, hogy a közösségi formák, klubok szakkörök előtérbe kerültek. Az 1974-ben hozott párttörvénytől alig öt év telt el, de azt nyugodtan elmondhatjuk, hogy a ma és a közeljövő közművelődése olyan komplex társadalmi folyamat, amely iskolák és iskolán kívüli formákat egyaránt magában foglal, a felnővekvő és felnőtt nemzedékre egy-

aránt vonatkozik. S melyben az emberek önkéntesen vesznek részt, döntően a szabad idejükben. Ez a tágan értelmezett társadalmi nevelés az irányítóinak és a munkásainak is más helyzetet teremt, új minőséget követel. A feladatok: az igények, a művelődésre készítő motívumok feltárása; hatékonyabbá kell tenni a művelődési anyag elsajátítását, széles körű társadalmi funkcióit kell betölteni, el kell érni, hogy ilyen módon gazdagítsák a kultúra értékei az emberek mindennapjait. A szakképzett népművelők mindegyike egyébként kordírnáló, karmesterszerep jut, és épp ezért válik mindinkább fontosabb az együttműködésre kész művelő háttér: a közoktatás struktúrájától az ismeretterjesztés hálózatáig, a „kulturális vállalat” kínálatától az társadalmi és tömegszervezetek kulturális jellegű kezdeményezéséig.

Pillanatnyilag azonban az intézményhez kötöttség a közművelődési folyamatok jellemzője. Gyakran vita tárgya ez a helyzet. Ha jó, miért jó; ha rossz, mi a rossz benne? A mi struktúráis, szervezeti rendünk

gyakran vezet sajátos, ösvér megoldásokhoz. Azért fizetünk, amit társadalmi munkánkban kellene végezni, a magas színvonalú szellemi, vagy fizikai segítség viszont nem mindig kap méltó elismerést, mert a jogi, pénzügyi szabályozás erre nem ad módot. A művelődési házak eszközei és anyagfelhasználásait mechanikus, merev gétek közé kényszerítik.

Miért van szükség népművelésünkben összehangoltságra, integrációra? Nem untatom az olvasót országos számadatokkal, hiszen közismert, hogy a kulturális ágazatot fokozottan támogatja a kormány. A hétköznapiakban mégis filléres gondjaink vannak. Néhány megyében és városban széles körű felmérést végzett a minisztérium és a népi ellenőrzés. Megállapításuk közül elsőként szembetűnik: a nehezedő gazdasági helyzet és a fokozódó áremelkedések a közművelődési intézményeket érzékenyen érintik. A változatlan költségvetés az eredeti feladatok megvalósítására csak akkor elég, ha nagy szakértelemmel, célszerűen csoportosítva használják fel a pénzt. Az integráció, a nagyobb szervezeti egység használja a gazdaságosság, s ez alapvető feltétel a hatékonyság megvalósulásához. A közművelődés nem engedheti meg magának a szervezetlenséget és a szétaprózottságot.

Eszik Zoltán,

a Petőfitelepi Klubkönyvtár vezetője

Történeti kuriózum

Megtalálták a futártáskát

Történeti kuriózumnak számító tárgy került a pécsi Janus Pannonius Múzeumba: a Pesten 1848-ban megölt Lambeg altábornagy futártáskája. A múzeum helytörténelmi egy volt forráng család, Baranyában élő lezárt származottainak emlékei között bukkantak rá. A család rokonságban állt a Lambeg családdal és 130 éven át őrizte a táskát. A Móron született gróf Lambeg Fe-

renc Fülöp altábornagyot, a pozsonyi hadtest parancsnokát — mint ismeretes — királyi biztosként küldték Bécsből a forradalmi Magyarországára. 1848. szeptember 28-án felismerték a pesti hajóhídon, a fellázadt tömeg megtámadta és megölte. Valószínűleg a Baranyában előkerült útításkát volt vele halála napján is, ebben őrizte a hivatalos iratát és a személyi okmányait.

SZ. SIMON ISTVÁN: 19.

Nagy vizek krónikája

„Levett kalappal...”

A magyarországi folyamszabályozásoknak, árvízi védekezéseknek, töltés-, út- és vasútépítéseknek van egy igazán nagy és mindenképp maradó érdemű hőse: a kubikosság — jöllehet csak mellékalkal a Széchenyi téri szobor körül. Azt a tömegtelen földet, ami ezekbe a földépitményekbe kellett, ő hordta össze talicskával, kordélyal, teste minden fáradságával. Nemcsak itthon, elszóltotta a kenyér más országokba is. Mentek a munka után, végig az országban. Egy évben egyszer elmentek, egyszer hazajöttek bármilyen messziről is. Ott laktak, ahol dolgoztak. Talicskájukon volt a konyhájuk és a szállásuk.

Már Jókai megénekelte őket: „Ezek a víz- és vihar-edzett alakok ezrével, deréig a jeges vízben állva verik le a súlykocokkal a védőöbölzetet s kötik össze rőzsekévével, hordják a földet talyigával, a homokot zsákokban, alig engedve szemelknek álmat, ott fekszenek éjjel a pusztá töltésen, a metsző szélről, a záporoktól fagyasztva, s mindent végzik lármá, kényszerítés nélkül... Minden munkás előtt tisztelettel hajtom meg a fejem, de a tisztamenti kubikok előtt levett kalappal haladok végig.”

Csongrád megye mindig is fészke volt a kubikosság-nak. A leghíresebbek közülük a szentesi, vásárhelyi, csongrádi, mindszenti, dorozsmai kubikosok, kikhez csapódtak a környező községekből messzi munkákra. Ennek a földmunkás rétegnek nemcsak gazdasági, hanem politikai jelentősége is mindig nagy volt. Világlátó emberek lévén, öntudatuk, társadalmi tudatosságuk elvezette jó részüket az agrár-

szocialista mozgalomhoz, századunkban pedig a legmodernebb, legnagyobb erejű eszméhez is.

Több mint 4 ezer kilométer hosszú töltést raktak ezek az emberek csak a Tisza völgyében. És hány átvágást, hány lokalizációs töltést! Mennyi talicska, mennyi ásonyom, hány kilométeres küszködés ez a kubikosszámokkal? „Ide erő kell! Ásó és csákány. Vasrúd és fejsze! Lapát és talicska. És főleg sok jó szív és tüdő. Jó kéz. Jó váll és mellkas.” És ebből mindből köszvény lesz a végén a nedves földtől, tüdőbaj a sok földönhálástól, melegtört epeködő csontok, hideg kosztól kilyukadt gyomrok. Bizony, ez is benne van a sok töltésben, útban, vasútban, mederátvágásban és mederrekészítésben, cölöpözésben és rőzseszönyeg-terítésben, kő-sarkantyú-építésben, duzzasztók emelésében.

Erdei Ferenc ma is fölfedezte, megtalálta őket Város és vidéke című könyvében, pedig már ez a szakma is megfoghatozott, meg át is alakult. „Itt éltek ezres tömegekben, ezekben a városokban vagy városkörnyéki községekben a szélső utcákban és a munkástelepeken. Itt élt a család-juk, s innen jártak el az ország nagy építkezéshelyeire, olykor külföldi nagy építkezésekre is. Itt születtek és itt haltak meg, de egész életük verezteke városokba, utakba, a vasutakba és töltésekbe épült be. A kubikotalicska, a fényesre dolgozott ásó és lapát, a suba és a főzőkészség követte őket egész életükben.” A néprajzkutató pedig elmondja róluk, hogy nem volt az egészen mindegy, a meggyének melyik fertályán születtek kubikosnak az ember. Sokat a munkaeszközéről, a talicskájáról meg lehetett ismerni. A talicska ugyan nagyon egyszerű szerszámnak tűnik, de építésén sok múlik. Hová esik a teher? Hogyan viselkedik fölfelé menetben? Milyen a borulása? — megélték. A szegedi talicska példának okáért megosztotta a súlyt a kerék és a karok között, ezért nehezebben borult, a szentesi meg a tengelyre nyomott többet, s így labilisabb volt. Lehet, hogy innen a csúfolkodó mondás is: „Átesett, mint szentesi ember a talicskán.”

A mai világban ennek a szakmának leginkább a víz-özvény van még erős eresztéke. Még akkor is, ha kotrók, dózerek, árokások végzik a munka legnagyobbját, s ezeket a gépeket is volt kubikosok kormányozzák leginkább. Ők a munkájogilag agyonszabályozott világban is őriznek meg valamit egykori szuverenitásukból, s erős körükben az

összetartó, kollektív szellem. Feltételeik vannak, külön világluk nem mindig fér a rendeletekbe és a pénzügyi keretekbe — hanem szavukért erősen felelnek. A mindszentiek ürügyén így beszél róluk Erdei: „Mindszentől mintegy másfél ezer ember jár el munkára, s ezek közül ezernyi kubikos, illetve volt kubikos, akik mindenféle építőmunkán dolgoznak, s általában hetente hazajárnak. Ahogy az építkezés technológiája fejlődött, ők úgy tanulták meg a betontos, szerelő és egyéb mesterséget, s ma már korszerű építőmunkások, de megőrizték kubikohagyományait, öszszetartozásukat és kollektív munkaerkölcüket...”

A kubikohagyományok tehát nem tűntek, nem tűnhetnek el. Amit ekkora réteg képvisel, annak erős nyomvonalai vannak a mában is. A gyerekeiket már nem így hívják. Ők gépkezelők, szakmunkások, ám ugyanazok a munkahelyeken, mint az apák, vagy legalábbis az építkezéseken, a vízügyi munkákon, a talajjavításban, a termelőszövetkezetekben dolgoznak. S benne van a kubikosság és mentalitás. Megint Erdeihez fordulok segítségért: „Ahol ők dolgoznak, ott határidőre felépül, amit vállaltak, és akármilyen távoli munkahelyre kiküldhetik őket, ott külön ellenőrzés nélkül pontosan elvégzik azt, ami a feladatuk. Eppen ezért kapnak rajtuk az építővállalatok, vízügyiek, állami gazdaságok, termelőszövetkezetek egyaránt. Most, az árvíz idején is (1970) nagy részük ott volt a tiszai és a kőrsi gátakon, s szinte emberfeletti teljesítettek.”

Könnyű belátni, hogy nélkülük más lenne ez a föld, ez a táj, ez a város. S most, hogy árvizek krónikáját kanyarírtjuk, hadd maradjunk a nagy múlt, az Alföld árvíz-védelmi rendszerénél. Simády Béla egyik tanulmányából jegyeztem ki a visszatekintő elismerést, melyben kubikosokról és műszaki emberekről együtt esik szó a közös alkotás kapcsán: „Mérnök és munkás elődeink a nagy töltés-rendszer felépítésével megvetették az alapját nemcsak a jövő eredményes árvízvédekezésének, hanem hazánk kiterjedéséhez képest jelentős területen népünk biztonságos életének, mezőgazdasági és ipari termelésének is.”

Jókai elég nagy ember volt ahhoz, hogy megszokhatta megstívegelését. Mégis „levett kalappal” ment el a Tisza menti kubikosok előtt. Tőlünk is elvárhat ennyit a nagy mű, amit ránk testáltak.

(Folytatjuk.)